

NAŠA PRAVA

INFORMACIJE ZA UČITELJE

UVOD

Ljudska i dječija prava su univerzalna. Države imaju obavezu da informišu i podučavaju javnost o ljudskim pravima, da ih provode i poštuju. Uloga međunarodnih organizacija je da podstiču države da odgovore na svoje obaveze u vezi s primjenom osnovnih ljudskih prava u praksi.

Konvencija UN-a o Pravima djeteta je najviše puta ratifikovan sporazum o ljudskim pravima u povijesti. Zajedno sa još dva neobavezna Protokola, Konvencija sadrži sveobuhvatnu listu zakonski obavezujućih međunarodnih standarda za promociju i zaštitu dječijih prava.

Ojačavanje djece u smislu njihove edukacije o svojim pravima, kao i da bi se osiguralo da im pravda uvijek bude dostupna, ostaje jedan od ključnih prioriteta slovenske vanjske politike. Ono, također, ostaje na listi zadataka slovenskog predsjedavanja Vijećem Evrope u toku 2009. godine.

Edukacija o ljudskim pravima, kao vid pripreme mladih da postanu informisani, aktivni i odgovorni građani je također jedan od glavnih ciljeva politike obrazovanja pri Vijeću Evrope.

Varšavska Deklaracija i Plan Akcije, usvojeni na trećem Samitu Vijeća Evrope u 2005. godini, pozivaju na uvođenje sveobuhvatne edukacije o ljudskim pravima i promovisanje međukulturalnog dijaloga. Time se Vijeću Evrope povjerava zadatak da poboljša profesionalno napredovanje onih nastavnika i ljudi zaduženih za obuku koji su uključeni u edukaciju o demokratskom građanstvu, ljudskim pravima i međukulturalnom razumijevanju; sa naglaskom na panevropskoj saradnji, u cilju zadržavanja "dimenzije ljudskih prava u izgradnji Evrope".

U godini 60-e godišnjice postojanja Vijeća Evrope, čiji su temeljni ciljevi ostali promocija ljudskih prava, demokratije i zakona - Slovenija je u sklopu svog predsjedavanja Vijećem nastavila promociju prava djece.

Ova se godišnjica podudara sa UN-ovom međunarodnom godinom Edukacije o ljudskim pravima (2009.), kao i dvadesetom godišnjicom Konvencije o pravima djeteta. Ovo je jedinstvena prilika za zajedničko djelovanje međunarodnih organizacija koje teže promicanju istih vrijednosti, posebno u oblasti dječijih prava. Ne smijemo zaboraviti da između nastojanja i realnog svijeta djece postoji jaz kao i među 155 miliona djece koja žive na prostoru koji pokriva Vijeće Evrope. Trebalo bi učiniti više kako bi se osiguralo poštivanje dječijih prava, i uključenje same djece u proces ojačavanja putem obrazovanja a koji podrazumijeva edukaciju o njihovim vlastitim pravima.

Među brojnim drugim aktivnostima proteklih godina, slovenski stručnjaci su osmislili, pokrenuli i vodili pilot projekat edukacije o ljudskim pravima za oko 66.000 djece u brojnim zemljama, za vrijeme predsjedavanja Slovenije OSCE-om, u 2005. godini.

Nastavno sredstvo, "Naša prava", prevedeno je na sedamnaest jezika i koristi se u različitim sredinama, od Irske do Azerbejdžana. Vrednovanje ovog pilot projekta pokazalo je da je on značajno pomogao podizanju svijesti o podučavanju i učenju o ljudskim i dječijim pravima. Pokazalo se da je tako u svim zemljama koje su sarađivale u pilot projektu. Neki partneri iz iste oblasti, zainteresovani su za dalju primjenu, "Naših prava" na grupe cijelih generacija djece od 10 do 12 godina. Zbog očekivanog skorog predsjedavanja Slovenije Vijećem Evrope u 2009, Slovenija je odlučila podržati ih, jer, mi smatramo edukaciju mladih o ljudskim pravima kao važno ulaganje u buduće društvo.

Vjerujemo da bi mladi trebali biti prvi koje treba podučiti univerzalnim ljudskim pravima a koja obogaćuju razumijevanje različitosti među društvima, pa tako i religijske, nacionalne, kulturalne aspekte pa i one nacionalnih manjina. Istovremeno je potrebno promovisati međukulturalno i međureligijsko poštivanje. Proces učenja o ljudskim pravima i poštivanju drugih trebao bi nas osposobiti za izgradnju društva koje će cijeniti tolerantnost i razumijevanje.

Nastavni materijal u projektu "Naša prava" sastoji se od kompleta kartica na kojima se nalazi jednostavan tekst o dječijim pravima te albuma u koji djeca mogu sakupljati kartice. Na početku projekta, kada nastava tek počinje, svakom se učeniku daje prazan album. Zatim se u svakoj lekciji objašnjava jedna kartica. Na kraju će učenici zadržati albume sa karticama, koje su sakupili. Ovo je jednostavno nastavno sredstvo koje se može koristiti kao dopuna postojećim metodama i sredstvima, ili kao inovativni pristup u okviru ili izvan školskog plana i programa.

Ovaj informativni letak je namijenjen nastavnicima. Ovdje se mogu naći i savjeti kako se postaviti prema problemima navedenim na karticama i popis mogućih tehnika rada. Omišljen je tako da pomogne nastavnicima da rasprave (objasne) teme i podstaknu odgovarajuće aktivnosti. Dajući značaj poštivanju osnovnih ljudskih prava svakog djeteta i odraslog čovjeka, ovaj će vam materijal omogućiti da pronađete vlastiti stil podučavanja, koji vam najviše odgovara.

Ovaj letak također sadrži službene tekstove Konvencije o pravima djeteta na vašem vlastitom jeziku. Ipak, kako je edukacija o ljudskim pravima ozbiljna i važna stvar, ovaj nastavni materijal ne može obuhvatiti sve relevantne teme i načine za podučavanje o istima. Predlažemo da pažljivije istražite ovu temu.

Podučavanje o ljudskim i dječijim pravima nije samo vaša obaveza; to je i zadovoljstvo, jer time doprinosimo zdravom razvoju mladih generacija. Mi smatramo da se edukovanje o ljudskim pravima može shvatiti kao zajednički poduhvat u kojem zajedničko zalaganje predstavlja ulaganje u buduće građane – a današnju djecu.

Iskreno se nadamo da će vam biti zadovoljstvo ako ste dio ovog projekta.

METODOLOGIJA MOGUĆE TEHNIKE GRUPNOG RADA

DISKUSIJA

Diskusije su dobar način da učitelj i učenik otkriju kakve stavove imaju po određenim pitanjima. To je veoma važno u obrazovanju o ljudskim pravima jer, uz poznavanje činjenica, učenici trebaju samostalno istraživati i analizirati pitanja. Novine, poster i studije slučaja korisno su sredstvo za poticanje diskusije. Započnite postavljajući pitanje „što misliš o ...?“.

GRUPE „ZUJANJA“

To je korisna metoda ako iz diskusije u kojoj je učestvovala cijela grupa ne proizlaze ideje. Zamolite učenike da diskutuju na zadanu temu u parovima minutu ili dvije, a zatim da podijele svoje ideje s ostatkom grupe. Uskoro ćete doživjeti atmosferu u kojoj sve „zuj“ od razgovora, a i učenici će „zujati“ od ideja.

RAD U MALIM GRUPAMA

Rad u malim grupama razlikuje se od rada u cijeloj grupi. To je metoda koja potiče svakog da učestvuje i pomaže razvoju saradnje u timskom radu. Broj članova male grupe zavisit će od praktičnih stvari; koliko ukupno ima učenika i koliki je prostor za rad. Mala grupa može se sastojati od 2 ili 3 učenika, ali najbolje funkcioniše sa 6-8. Rad u malim grupama može trajati petnaest minuta, jedan sat ili jedan dan, zavisno od težine zadatka

Reći učenicima da jednostavno „raspravljaju na temu“ rijetko daje rezultate. Kakva god da je tema, važno je da je zadatak jasno određen i da su učenici usmjereni na napredovanje prema cilju koji od njih zahtjeva da daju povratnu informaciju cijeloj grupi. Na primjer, postavite zadatak u obliku problema koji treba riješiti ili pitanja na koje treba odgovoriti.

SLIKE: CRTEŽI, KOLAŽ, CRTIĆI, FOTOGRAFIJE

„Slika govori hiljadu riječi“. Vizuelni prikazi su uticajna sredstva za pružanje informacija kao i za poticanje interesa. Zapamtite također, da je crtež važno sredstvo u izražavanju svoje ličnosti i u komunikaciji, ne samo za one čiji je stil mišljenja vizuelan već i za one kojima verbalno izražavanje nije jača strana.

MEDIJI: NOVINE, RADIO, TELEVIZIJA, INTERNET

Mediji su nepogrešiv izvor dobrog materijala za diskusiju. Uvijek je zanimljivo diskutovati određen sadržaj i način na koji je predstavljen te analizirati predrasude i stereotipe.

FILMOVI, VIDEO I RADIO DRAME

Filmovi, video - i radio drame uticajno su sredstvo za obrazovanje o ljudskim pravima i omiljeni su kod mladih ljudi. Diskusija nakon odgledanog filma predstavlja dobar početak za daljnji rad. Treba razgovarati o početnim reakcijama učenika na film; koliko je blizak „stvarnom životu“, jesu li likovi prikazani realno, ili da li se pokušavalo promovisati određeno političko ili moralno stajalište.

OLUJA IDEJA

Oluja ideja je način na koji se uvodi nova tema, potiče kreativnost i veoma brzo izaziva mnoštvo ideja. Može se koristiti za rješavanje određenog problema ili odgovaranje na pitanja.

Upute:

- Odredite temu za koju će se provesti «oluja ideja» i formulišite istu u obliku pitanja na koje ima mnogo mogućih odgovora.
- Napišite pitanje tako da ga svi mogu vidjeti.
- Zamolite učenike da kažu svoje ideje i napišite ih tako da ih svi mogu vidjeti. To bi trebale biti riječi ili kratke fraze.
- Zaustavite «oluju ideja» kada ponestane ideja i zatim prolazite kroz prijedloge, tražeći njihove primjedbe.

Posebne napomene:

- Zapišite SVAKI novi prijedlog. Često su najkreativniji prijedlozi i najkorisniji i najzanimljiviji!
- Niko ne bi trebao davati primjedbe ili prosuđivati šta je napisano do samog kraja, ili ponavljati ideje koje su već izrečene.
- Potaknite svakog na učešće.
- Pružajte samo svoje ideje ukoliko je potrebno potaknuti grupu.
- Ako je prijedlog nejasan, tražite pojašnjenje.

OLUJA IDEJA PISANJEM PORUKA

To je vrsta «oluje ideja». Učenici ispisuju svoje ideje na komadiće papira (na pr. „Post-it“) i lijepe ih na zid. Prednost ove metode je u tome što učenici mogu sjediti i mirno razmisliti u sebi prije nego na njih utiču tuđe ideje, a komadići papira mogu se premještati kako bi olakšali stvaranje grupa ideja.

IGRA ULOGA

Igra uloga je kratka drama u kojoj učenici glume. Iako ljudi koriste svoje lično životno iskustvo kako bi odglumili situaciju, to je uglavnom improvizacija. Ona nastoji oživjeti okolnosti i događaje koji nisu bliski učenicima. Igre uloga mogu poboljšati razumijevanje situacije ili potaknuti empatiju prema onima koji su u to uključeni.

- Igre uloga razlikuju se od simulacija u tome što, iako simulacije sadrže kratke drame, one se obično temelje na scenariju i ne uključuju isti stepen improvizacije.
- Vrijednost igre uloga je u tome što imitira stvarni život. Mogu potaknuti pitanja za koja ne postoji jednostavan odgovor; na primjer ispravno i neispravno ponašanje nekog lika. Kako bi se stekao bolji uvid korisna je tehnika zamjene uloga učenika.

Igre uloge trebaju se pažljivo koristiti. Najprije, važno je da učenici imaju vremena na kraju izaći iz uloge. Zatim, svako treba poštovati individualne osjećaje i socijalnu strukturu grupe. Na primjer; igra uloga o osobama s teškoćama treba uzeti u obzir činjenicu da neki učenici i sami pate od određenih poteškoća (možda ne i vidljivih) ili imaju rođake ili bliske prijatelje koji imaju posebne potrebe. Oni se ne bi smjeli osjećati povrijeđenima i ne bi smjeli biti prisiljeni da se marginaliziraju. Ako se to dogodi, shvatite to ozbiljno (izvinite se, ponovo pokrenite temu služeći se time kao primjerom, itd.). Ne dozvolite da sve postane stereotip. Igre uloga pomažu u otkrivanju šta učesnici misle o drugim ljudima kroz svoju „mogućnost“ da ih glume ili imitiraju. To je isto ono što te aktivnosti čini veoma zabavnim! Može biti veoma korisno uvijek razmotriti temu u razgovoru po završetku igre uloga postavljajući pitanje „misiš li da su ljudi koje si odigrao/odigrala zaista takvi?“ Uvijek je pedagoški učenicima osvijestiti potrebu za konstantnim, kritičkim preispitivanjem informacija. Tako možete pitati učesnike gdje su dobili informacije na kojima su zasnivali razvoj svog lika.

SIMULACIJE

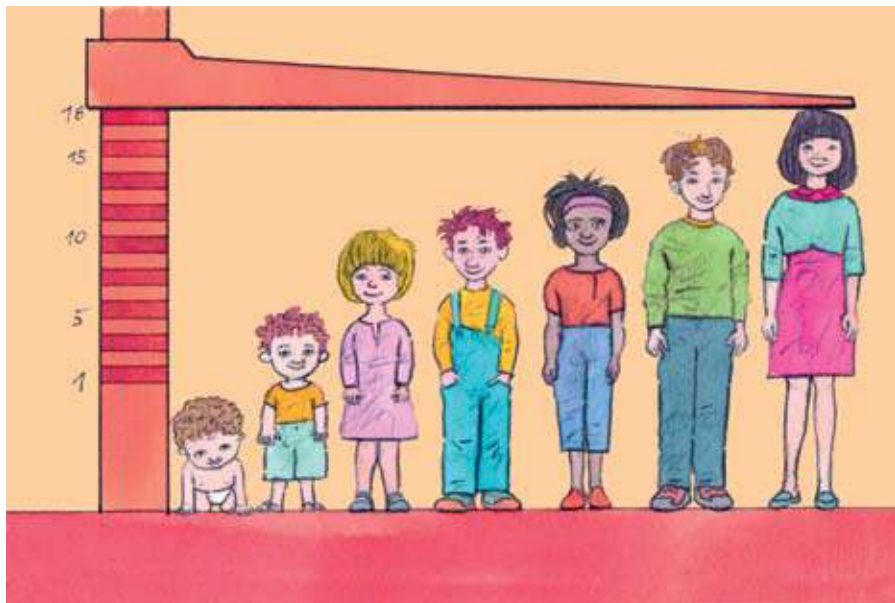
Simulacije se mogu smatrati kao proširene igre uloga koje uključuju sve učesnike. One omogućavaju ljudima iskusiti izazovne situacije, ali u sigurnim uslovima. Simulacije često zahtijevaju određeni nivo emocionalne uključenosti, što ih čini veoma uticajnim sredstvom. Učenici ne uče samo glavom i rukama već i srcem.

Razgovor o odigranoj simulaciji izuzetno je važan nakon simulacije. Učesnici bi trebali komentarisati svoje osjećaje; zašto su odabrali poduzimanje baš tih akcija, jesu li primijetili bilo kakvu nepravdu, i koliko im se čini prihvatljivim rješenje situacije koje je postignuto. Treba im pomoći da povuku paralele između njihovih iskustava i stvarnih situacija u svijetu.

** Više o tehnikama rada u grupi možete naći u priručniku Vijeća Europe KOMPAS, navedenim u 2. poglavlju „49 praktičnih aktivnosti i metoda za odgoj i obrazovanje za ljudska prava“ (izdanje Europski dom, Slavonski Brod, 2004.)*

Po Konvenciji Ujedinjenih naroda o dječijim pravima, svi koji nismo punoljetni smo djeca.. Imamo pravo saznati koja su naša prava. Države su nam obavezne garantovati poštivanje prava i štiti naše dugoročne interese.

Dodatne informacije: (Član 1 Konvencije o pravima djeteta)

Učitelj u glavnim crtama objasni djeci Konvenciju o pravima djeteta koju je usvojila Generalna skupština UN-a. Posebno može predstaviti dugoročni cilj – formiranje snažne državlanske svijesti o pravima.

Predlagane aktivnosti: diskusija i moguća izrada „postera o pravima“

- Šta znači biti čovjek?
- Zašto imamo pravila i zakone?
- Zašto djeca imaju poseban dokument koji im garantuje njihova prava?
- Koja prava garantuje Konvencija o pravima djeteta? (djeca u grupi nabrajaju prava koja znaju, nakon izvoštavanja grupa može se napraviti zajednički poster o pravima djece)
- Gdje smo se upoznali s tim pravima?
- Kako i gdje možemo dobiti više informacija o našim pravima?
- Koji su naši dugoročni interesi? (djeca nabrajaju svoje interese; uporede ih međusobno)

Mi, djeca, imamo pravo na život, preživljavanje i razvoj. Imamo pravo na odgovarajuću hranu i čistu, pitku vodu.

Dodatne informacije: (Član 6 i 27 Konvencije o pravima djeteta).

Ovo je pravo posebno važno i Opća skupština UN-a posvećuje tome posebnu pažnju. Učitelj može naglasiti odgovornost javnih službi i vlasti u garantovanju tih prava.

Moguće aktivnosti: *oluja ideja pisanjem poruka i diskusija*

- Šta je potrebno za razvoj djeteta (sigurnost, hrana, voda, obrazovanje)?
- Šta znači odgovarajuća hrana i čista, pitka voda?
- Zašto je to pravo tako važno?
- Znaš li za neke slučajeve u kojima to pravo nije garantovano djeci (gdje)?
- Tko im treba pomoći i kako im možemo pomoći?

Nakon rođenja, imamo pravo dobiti ime i steći državljanstvo, bez obzira na naše boravište.

Dodatne informacije: (Član 7 i 8 Konvencije o pravima djeteta)

Učitelj može razgovarati o važnosti imena kao dijela nečijeg identiteta. Nakon diskusije o lokalnim imenima, moguće je diskutovati o međunarodnim imenima i državljanstvu.

Moguće aktivnosti: *diskusija pred kartom svijeta: učitelj pokaže područje OEES-a koje čini 55 država, objašnjavajući da djeca svugdje u svijetu uče o pravima djece (svako ima pravo na ime i državljanstvo).*

- *Koje značenje ima tvoje ime?*
- *Poznaješ li djecu koja nemaju ni ime ni državljanstvo; jesi li ikada čuo/čula da neko dijete nema rodni list; zašto je to negativno?*

Mi, djeca, imamo pravo živjeti s našim roditeljima, porodicama ili onima koji se za nas najbolje brinu.

Dodatne informacije: (Član 5, 9 i 18 Konvencije o pravima djeteta)

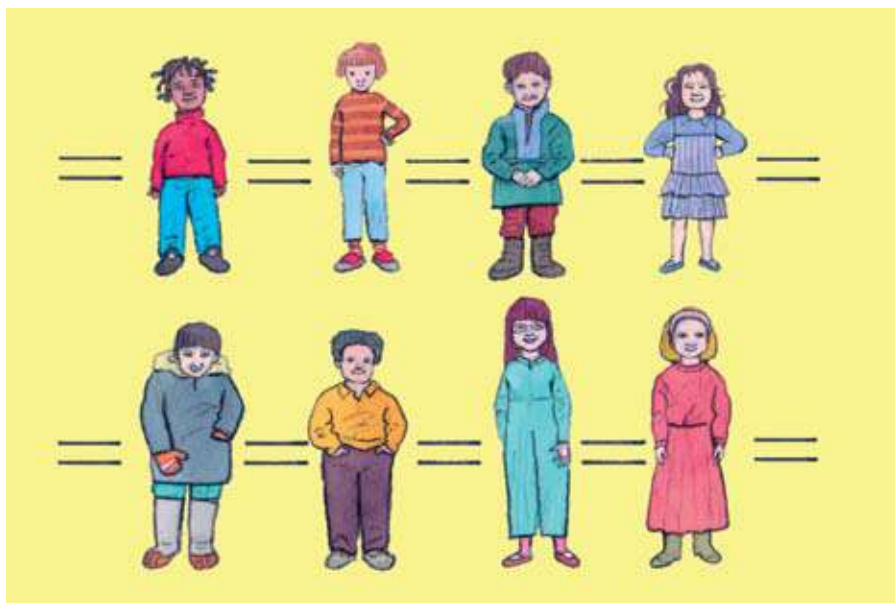
Ovdje se može istaknuti princip najboljeg interesa djeteta; ovo pravo je razrađeno do u detalje u članku 3 Konvencije o pravima djeteta. Da bi se osigurala djetetova sigurnost i njegov najbolji interes, ponekad je potrebno da se dijete udalji od porodice ili njegovog/njezinog staratelja.

Moguće aktivnosti: grupe zujanja i diskusija

- *Kakve vrste porodice poznaješ (članstvo porodica, različit broj djece, samohrane majke, nekoliko generacija koje žive zajedno, itd.) ?*
- *Šta znači da se roditelji/staratelji za nas najbolje brinu? Na koji način?*
- *Ko se brine za tebe?*

Niko nema pravo diskriminirati djecu na temelju spola, rase, jezika, vjere, ili nacionalnog ili etničkog porijekla.

Dodatne informacije: (Član 2 Konvencije o pravima djeteta)

Međunarodni ugovori, uključujući Konvenciju o pravima djeteta, zasnivaju se na principu nediskriminacije. U skladu s Konvencijom, sva djeca imaju pravo na korištenje svih prava i sloboda.

Moguće aktivnosti: *diskusija, korištenje informacije iz medija*

- Učitelj potiče djecu da razmišljaju naglas o razlikama u svijetu; koje rase, jezike, vjere, nacije i etničke grupe znamo?
- Diskusija bi trebala biti usmjerena prema poštivanju jednakosti i poštivanju razlika, te na činjenicu da je svako na nekom mjestu stranac.
- Gdje su razlike među nama (na primjer u razredu)?
- U kojem smo smislu slični jedni drugima?

Mi, djeca, imamo pravo na obrazovanje i besplatno osnovno obrazovanje.

Dodatne informacije: (Član 28 i 29 Konvencije o pravima djeteta)
Zagarantovanost ovog prava zasniva se na principu jednakih prilika (odsutnosti svake diskriminacije).

Moguće aktvnosti: rad u malim grupama, diskusija

- Zašto je obrazovanje važno?
- Da li sva djeca tvog uzrasta pohađaju školu?
- Postoji li neko ko ne ide u školu i zašto (ovdje, negdje drugdje, izvan zemlje)?
- Kako bi osigurao/osigurala da sva djeca na svijetu imaju mogućnost dobiti osnovno obrazovanje; zašto je to važno?

Slušajte nas, djecu, jer mi imamo pravo izraziti svoje mišljenje.

Dodatne informacije: (Član 12,13,14,15 i 17 Konvencije o pravima djeteta)

Uz pravo na slobodu izražavanja, djeci su garantovana sva osnovna građanska prava i slobode, kao što je sloboda udruživanja, mišljenja, savjesti, vjere i pristupa informacijama.

Moguće aktivnosti: *diskusija na odabranu temu (mogu se koristiti filmovi, video- i radio drame)*

- *Svi kažu svoje mišljenje na odabranu temu; svi pažljivo slušaju drugoga.*
- *Zašto je važno izraziti se i slušati druge?*
- *Kako ćeš uspjeti da odrasli slušaju tvoje mišljenje?*
- *Zašto su građanska prava tako važna?*

Dodatne informacije: (Član 24 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: igra uloga, pisanje na tabli i diskusija

- *Svako dijete imenuje neku bolest za koju je potrebna medicinska njega (mogu odigrati uloge pacijenta i doktora); učitelj ispiše listu predloženih bolesti na tablu.*
- *Da li se to pravo poštuje u zdravstvenoj njezi djece? Ako ne; ko treba djeci garantovati to pravo?*

Djeca s posebnim potrebama imaju pravo na posebnu njegu.

Dodatne informacije: (Član 23. Konvencije o pravima djeteta)

Učitelji objasne učenicima zašto djeca s posebnim potrebama trebaju posebnu njegu i kako se djeca razlikuju zbog toga kakva su rođena ili zbog drugih situacija koje su doživjeli.

Moguće aktivnosti: *diskusija*

- *Ko su djeca s posebnim potrebama (napravite listu vrsta poteškoća kao i „skrivenih poteškoća” i invaliditet – tjelesni, psihički, problemi socijalizacije)?*
- *Kako takva djeca mogu dobiti posebnu njegu koja im je potrebna?*
- *Kako im se može pomoći da vode normalan društveni život i učestvuju u redovnoj nastavi?*

Ako smo mi, djeca, izbjeglice ili stranci u trećim zemljama, imamo pravo na odgovarajuću njegu i zaštitu.

Dodatne informacije: (Član 20 i 22 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija koja se zasniva na tekućem razvoju događaja i novostima iz medija*

- *Ko su izbjeglice, azilanti i stranci?*
- *Da li poznaješ neke? Odakle su?*
- *Šta im je najviše potrebno; ko im može pomoći i kako?*
- *Kako im mi možemo pomoći (ako jedan od njih dođe ili je već među nama)?*

Mi djeca, imamo pravo na odmor, igru i rekreativne aktivnosti.

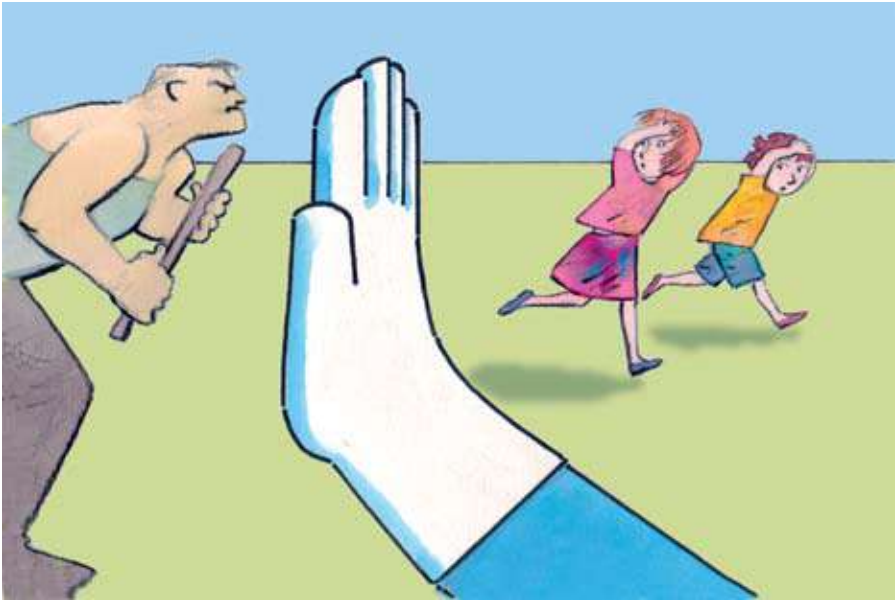

Dodatne informacije: (*Član 31 Konvencije o pravima djeteta*)

Moguće aktivnosti: *crtanje i diskusija; izlaganje crteža
(na primjer: u razredu, u školi)*

- *Djeca crtaju ono čime se vole baviti u svoje slobodno vrijeme.*
- *Svako pokaže i opiše svoj crtež.*
- *Učitelj napravi listu najomiljenijih aktivnosti na tabli.*
- *Učitelj vodi diskusiju na temu šta je slobodno vrijeme i zašto je ono važno.*

Mi, djeca, imamo pravo na zaštitu od svih oblika nasilja i zlostavljanja.

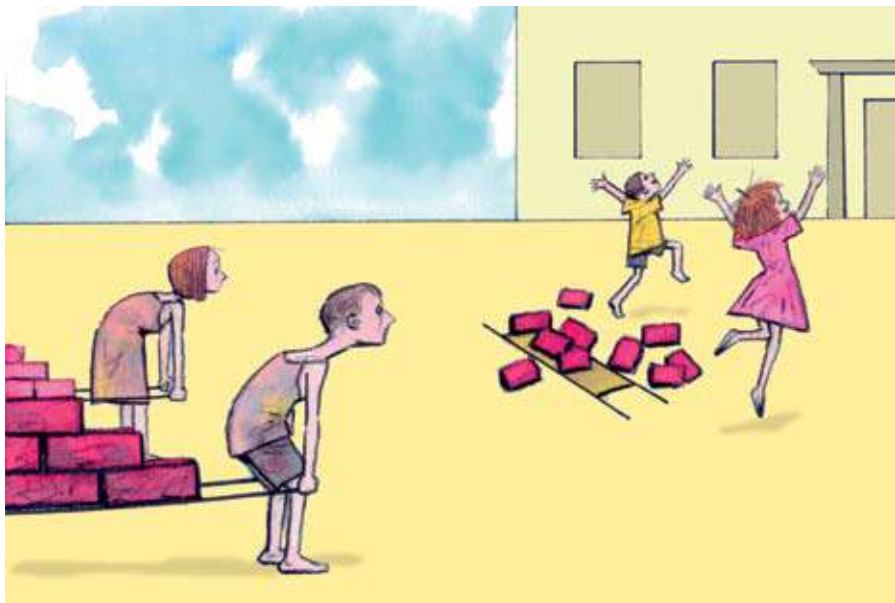
Dodatne informacije: (Član 33, 34, 35, 36, 37 i 38 Konvencije o pravima djeteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija i «oluja ideja» pisanjem poruka*

- *Koje vrste nasilja znaš (fizičko i psihološko)?*
- *Ko su nasilne osobe, a ko žrtve?*
- *Ko bi trebao djecu zaštititi od nasilja?*

Nas, djecu, ne možete koristiti kao jeftinu radnu snagu, posebno ne na štetu našeg školovanja.

Dodatne informacije: (Član 32 Konvencije o pravima djeteta)

Učitelji trebaju provjeriti shvaćaju li djeca razliku između ispunjavanja svojih obveza koje su vezane uz njihovu odgovornost kao člana porodice nasuprot iskorištavanju.

Moguće aktivnosti: *diskusija*

- *Da li vi, djeco, pomažete u poslovima kod kuće i kakvu vrstu zadataka obavljate?*
- *Da li poznajete djecu koja ne idu u školu jer su prisiljena raditi?*
- *Šta je takvoj djeci najviše uskraćeno?*

KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA*

usvojena na 44. zasjedanju Opšte skupštine Ujedinjenih naroda, 20. novembra 1989. godine.

(rezolucija br. 44/25)

stupila na snagu 2. septembra 1990. godine

Preambula

Države potpisnice ove Konvencije,

smatrajući da je u skladu s načelima proklamiranim u Povelji Ujedinjenih naroda, priznanje prirodnog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svijetu,

imajući na umu da su narodi u Povelji Ujedinjenih naroda ponovo potvrdili vjeru u temeljna ljudska prava, kao i u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe te odlučili pridonijeti društvenom napretku i podizanju uslova života u većoj slobodi,

svjesne činjenice da su Ujedinjeni narodi u Generalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i međunarodnim paktovima o ljudskim pravima proglasili i složili se da svakoj osobi pripadaju sva prava i slobode u njima sadržane, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovinu, rođenje ili neku drugu okolnost,

podsjećajući da su Ujedinjeni narodi u Generalnoj deklaraciji o ljudskim pravima proglasili da djetinjstvu pripada posebna briga i pomoć,

uvjerenne da porodici, kao temeljnoj društvenoj grupi i prirodnoj sredini za razvoj i dobrobit svih njenih članova, naročito djece, treba pružiti prijeko potrebnu zaštitu i pomoć kako bi ona u potpunosti mogla preuzeti odgovornost u zajednici,

svjesne činjenice da dijete, zbog potpunog i skladnog razvoja svoje ličnosti, treba rasti u porodičnoj sredini, punoj sreće, ljubavi i razumijevanja,

smatrajući da dijete treba u potpunosti biti pripremljeno za samostalan život u društvu i odgojeno u duhu ideala koji su proglašeni u Povelji Ujedinjenih naroda, posebno u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti,

imajući na umu da je potreba za osiguranjem posebne brige za dijete istaknuta u Ženevskoj deklaraciji o pravima djeteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima djeteta koju su Ujedinjeni narodi usvojili 20. novembra 1959. godine te da je priznata u Generalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (naročito u članku 23. i 24.), Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (naročito u članku 10.) te u statutima i odgovarajućim instrumentima specijalizovanih ustanova i međunarodnih organizacija koje su posvećene zaštiti djece,

imajući na umu da su, kako je naznačeno u Deklaraciji o pravima djeteta, svakom djetetu, zbog njegove tjelesne i duhovne nezrelosti, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu prije i poslije rođenja,

podsjecajući na odredbe Deklaracije o društvenim i pravnim načelima zaštite i dobrobiti djece s posebnim osvrtom na starateljstvo i usvajanje na državnom i međunarodnom nivou, Pravila Ujedinjenih naroda o standardnom minimumu u maloljetničkom pravosuđu (Pekinška pravila) i Deklaracije o zaštiti žena i djece u vanrednim okolnostima i oružanom sukobu,

svjesne činjenice da u svakoj zemlji svijeta postoje djeca koja žive u izuzetno teškim okolnostima i da njima treba posvetiti posebnu pažnju,

uzimajući u obzir važnost tradicije i kulturnih vrijednosti svakog naroda u zaštiti i skladnom razvoju djeteta,

svjesne važnosti međunarodne saradnje za poboljšanje uslova života djece u svim zemljama, naročito u zemljama u razvoju,

saglasne su kako slijedi:

DIO I

Član 1.

U smislu ove Konvencije, dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim zakon koji se odnosi na djecu, ne određuje da se punoljetnost ne stiče ranije.

Član 2.

1. Države potpisnice će poštivati i osigurati svakom djetetu na području pod svojom jurisdikcijom prava utvrđena u ovoj Konvenciji bez ikakve diskriminacije prema djetetu, njegovim roditeljima ili zakonskim starateljima u pogledu njihove rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog, etničkog ili socijalnog porijekla, imovine, teškoća u razvoju, porodičnog porijekla ili neke druge okolnosti.

2. Države potpisnice će poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurale zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja na temelju statusa, djelovanja, izraženih mišljenja ili ubjeđenja njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili članova porodice.

Član 3.

1. U svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne zaštite, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta mora imati prednost.

2. Države potpisnice se obavezuju da će odgovarajućim zakonodavnim i upravnim mjerama osigurati takvu zaštitu i brigu djeteta kakva mu je prijeko potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih osoba koje su za dijete pravno odgovorne.

3. Države potpisnice će osigurati da ustanove, službe i tijela odgovorna za brigu ili zaštitu djece budu pod stručnim nadzorom i da djeluju u skladu sa standardima uspostavljenim od strane nadležnih tijela, naročito u području sigurnosti, zdravlja te broja i stručnosti osoblja.

Član 4.

Države potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće zakonske, upravne i druge mjere za primjenu prava priznatih u ovoj Konvenciji. U pogledu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, države potpisnice preduzeti će takve mjere u što širem obimu svojih raspoloživih sredstava i, kad je potrebno, u sklopu međunarodne saradnje.

Član 5.

Države potpisnice će poštivati odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, kad je potrebno, članova proširene porodice ili zajednice, kad to nalažu mjesni običaji, zakonskih staratelja ili drugih osoba koje su zakonski odgovorne za dijete, da djetetu osiguraju, u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima, odgovarajuće usmjeravanje i vođenje u ostvarivanju prava priznatih ovom Konvencijom.

Član 6.

1. Države potpisnice priznaju da svako dijete ima prirodno pravo na život.
2. Države potpisnice će u najvećoj mogućoj mjeri osigurati opstanak i razvoj djeteta.

Član 7.

1. Dijete mora biti upisano u matične knjige odmah nakon rođenja, kada stiče pravo na ime, pravo na sticanje državljanstva i, koliko god je moguće, pravo da zna svoje roditelje koji za dijete treba da brinu.
2. Države potpisnice će osigurati primjenu ovih prava u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom i obavezama koje proizlaze iz odgovarajućih međunarodnih instrumenata u ovom području, naročito ako bi dijete inače bilo bez državljanstva.

Član 8.

1. Države potpisnice se obavezuju da će poštivati pravo djeteta na očuvanje svoga identiteta, uključujući nacionalnost, ime i porodične odnose priznate zakonom, u što se neće nezakonito miješati.
2. Kada su djetetu nezakonito uskraćene neke ili sve komponente identiteta, države potpisnice će osigurati odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi ono brzo uspostavilo ili obnovilo svoj identitet.

Član 9.

1. Države potpisnice će osigurati da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njegove volje, osim u slučajevima kada nadležne vlasti pod sudskim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je takvo odvajanje prijeko potrebno u najboljem interesu djeteta. Takva odluka bi mogla biti korisna u posebnom slučaju, kao što je zloupotreba ili zanemarivanje djeteta od strane roditelja, ili kada roditelji žive odvojeno, a mora se donijeti odluka o mjestu djetetovog prebivališta.

2. U svakom postupku koji se vodi u skladu sa stavkom 1. ovog člana, svim zainteresovanim potpisanicama se mora omogućiti učešće i izjašnjavanje.

3. Države potpisnice će poštivati pravo djeteta, koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja, da redovno održava lične odnose i neposredne kontakte s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s njegovim najboljim interesom.

4. Kad je takvo odvajanje posljedica postupka pokrenutog od strane neke države potpisnice, npr. pritvora, zatvora, progona, izručenja ili smrti jednog ili oba roditelja (uključujući i smrt koja je iz bilo kojeg razloga uslijedila dok je osoba bila pod zaštitom države), ili djeteta, država potpisnice će na zahtjev pružiti roditeljima, djetetu ili, ako je potrebno, drugom članu porodice, važne informacije o boravištu odsutnog(ih) člana(ova) porodice, osim ako bi pružanje takve informacije moglo štetiti dobrobiti djeteta. Države potpisnice će također, osigurati da podnošenje takvog zahtjeva samo po sebi nema štetne posljedice za zainteresovanu osobu ili osobe.

Član 10.

1. U skladu s obavezama država potpisnica prema članku 9., stavku 1., zahtjev djeteta ili njegovih roditelja za ulaskom u državu potpisnice u ili odlaskom iz države potpisnice zbog porodičnog spajanja, mora se razmatrati pozitivno, humano i hitro. Države potpisnice će osigurati da podnošenje takvog zahtjeva nema štetne posljedice za podnosioc zahtjeva i za članove njihovih porodica.

2. Dijete čiji roditelji borave u različitim državama mora, osim u posebnim slučajevima, imati pravo na redovno održavanje ličnih odnosa i neposrednih kontakata s oba roditelja. S tim ciljem i u skladu s obavezama država potpisnica iz člana 9., stavka 2., države potpisnice će poštivati pravo djeteta i njegovih roditelja na napuštanje bilo koje zemlje, uključujući vlastitu,

i na ulazak u svoju zemlju. Pravo na napuštanje bilo koje zemlje će biti podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su zakonski propisana i koja su prijeko potrebna zbog zaštite državne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zdravlja ili morala, ili prava i sloboda drugih, i koja su u skladu s ostalim pravima priznatim u ovoj Konvenciji.

Član 11.

1. Države potpisnice će poduzeti mjere za sprječavanje nezakonitog prebacivanja i zadržavanja djece u inostranstvu.

2. S tim ciljem, države potpisnice će unapređivati sklapanje bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili pristupanje postojećim sporazumima.

Član 12.

1. Države potpisnice će osigurati djetetu koje je sposobno izgraditi svoje lično mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja po svim pitanjima koja se na njega odnose, i uvažavati to mišljenje u skladu s dobi i zrelošću djeteta.

2. U tu svrhu, djetetu se mora osigurati da bude, direktno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, saslušano u svakom sudskom i pravnom postupku koji se na njega odnosi na način koji je u skladu s procesnim pravilima unutrašnjeg zakonodavstva.

Član 13.

1. Dijete ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo mora uključivati slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno, pismeno ili putem štampe, umjetničkim oblikom ili kojim drugim sredstvom prema izboru djeteta i bez obzira na ograničenja

2. Ostvarivanje ovog prava može biti podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su prijeko potrebna zbog:

- a) poštivanja prava i ugleda drugih, ili
- b) zaštite državne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zdravlja ili morala.

Član 14.

1. Države potpisnice će poštivati pravo djeteta na slobodu mišljenja, savjesti i vjere.

2. Države potpisnice će poštivati prava i dužnosti roditelja i, gdje postoji takav slučaj, zakonskih staratelja da dijete usmjeravaju u ostvarivanju njegovih prava na način koji je u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta.

3. Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su zakonom određena i koja su prijeko potrebna zbog zaštite javne sigurnosti, zdravlja ili morala, ili temeljnih prava i sloboda drugih.

Član 15.

1. Države potpisnice priznaju djetetu prava na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

2. Nikakva ograničenja se ne smiju postavljati pri ostvarivanju ovih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu prijeko potrebna zbog interesa državne ili javne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.

Član 16.

1. Ni jedno dijete ne smije biti podvrgnuto samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, porodicu, dom ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

2. Dijete ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Član 17.

Države potpisnice priznaju važnu ulogu koju imaju sredstva javnog informisanja te će osigurati djetetu pristup informacijama i materijalima iz raznovrsnih domaćih i međunarodnih izvora, onih kojima je cilj unapređivanje socijalne, duhovne i moralne dobrobiti djeteta, kao i njegovog tjelesnog i duševnog zdravlja. S tim ciljem, države potpisnice će:

- a) poticati sredstva javnog informisanja na širenje informacija i materijala koji za dijete imaju društvenu i kulturnu vrijednost, u duhu člana 29.;
- b) poticati međunarodnu saradnju u proizvodnji, razmjeni i širenju takvih informacija i materijala iz raznovrsnih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora
- c) poticati proizvodnju knjiga za djecu;
- d) poticati sredstva javnog informisanja na posvećivanje posebne pažnje jezičkim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj ili starosjedilačkoj grupi;
- e) poticati razvoj odgovarajućih smjernica za zaštitu djeteta od informacija i materijala koji ugrožavaju njegovu dobrobit, uzimajući u obzir odredbe člana 13. i 18.,

Član 18.

1. Države potpisnice će učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi osigurali priznanje načela o zajedničkoj odgovornosti oba roditelja za odgoj i razvoj djeteta. Roditelji ili, gdje postoji takav slučaj, zakonski staratelji odgovorni su, prije svih, za odgoj i razvoj djeteta. Najbolji interes djeteta mora biti njihova osnovna briga.

2. U svrhu garancije i unapređenja prava utvrđenih u ovoj Konvenciji, države potpisnice će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima i zakonskim starateljima u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema djetetu, i osigurati razvoj ustanova, olakšica i službi za brigu o djeci.

3. Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi djeca zaposlenih roditelja imala pravo koristiti ustanove i službe za brigu o djeci koje im stoje na raspolaganju.

Član 19.

1. Države potpisnice će poduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika fizičkog ili duševnog nasilja, povreda ili zloupotreba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brinu roditelji, zakonski staratelji ili neka druga odgovorna osoba kojoj je povjerena briga o djetetu.

2. Takve mjere zaštite trebaju, kada je to primjereno, obuhvatiti djelotvorne postupke za uvođenje socijalnih programa kojima se pruža potrebna pomoć djetetu i onima koji o njemu brinu, kao i za druge oblike zaštite kao utvrđivanje, obavještanje, prijavljivanje, istragu, obradu i praćenje gore nabrojanih slučajeva zlostavljanja djeteta i ako je potrebno, intervenciju suda.

Član 20.

1. Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine, ili kojem se zbog njegovog najboljeg interesa ne može dopustiti da u njoj ostane, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć od strane države.

2. Države potpisnice će takvom djetetu osigurati zamjensku brigu u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom.

3. Takva briga pored ostalog obuhvata hraniteljstvo, kafalu po islamskom pravu, posvojenje ili, kad je to prijeko potrebno, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja, posebna pažnja mora

se posvetiti osiguranju kontinuiteta u djetetovom odgoju, kao i njegovom etničkom, vjerskom, kulturnom ili jezičkom porijeklu.

Član 21.

Države potpisnice koje priznaju i/ili dopuštaju posvojenja, osigurati će da se pri tome u najvećoj mjeri vodi računa o najboljem interesu djeteta te će:

- a) osigurati da posvojenje odobravaju samo nadležni organi vlasti, u skladu s odgovarajućim propisima i postupcima, kao i svim važnim pouzdanim informacijama te odlučiti da li se posvojenje dopušta u pogledu okolnosti u kojima se dijete nalazi u odnosu na roditelje, rođake i zakonske staratelje i, ako je potrebno, utvrditi da li su zainteresovane strane dale pristanak za posvojenje nakon što su dobile odgovarajući savjet, kada je on potreban;
- b) priznati međudržavno posvojenje kao zamjenski oblik brige za dijete, ako njegov smještaj u porodici hranitelja ili posvojitelja nije moguće osigurati, ili se ni na koji odgovarajući način o njemu ne može brinuti u zemlji porijekla;
- c) osigurati da dijete koje je predmet međudržavnog posvojenja uživa zaštitu i uslove jednake onima koji postoje u slučaju unutardržavnog posvojenja;
- d) preduzeti sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da međudržavno posvojenje ne dovede do sticanja nedopuštene materijalne koristi onih koji su u njega uključeni;
- e) unapređivati, kada je to potrebno, ciljeve sadržane u ovom članku sklapanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i, u tom okviru, osigurati da postupak smještaja djeteta u drugu zemlju vode nadležne vlasti.

Član 22.

1. Države potpisnice će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da dijete koje traži izbjeglički status ili koje se, prema važećem međunarodnom i domaćem zakonodavstvu i postupcima, smatra izbjeglicom, bilo da je bez pratnje ili je u pratnji roditelja ili neke druge osobe, dobilo odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u skladu s odgovarajućim pravima utvrđenim u ovoj Konvenciji i drugim međunarodnim instrumentima ljudskih prava kao i humanitarnim instrumentima spomenutih država potpisnica.

2. U tu svrhu, države potpisnice će, koliko to smatraju prihvatljivim, osigurati učesće u svim naporima Ujedinjenih naroda i drugih nadležnih međudržavnih ili nevladinih organizacija koje sarađuju s Ujedinjenim narodima, zbog zaštite i pomoći takvom djetetu i radi pronalaženja roditelja

ili drugih članova porodice svakog djeteta izbjeglice, kako bi se prikupile informacije potrebne za njegovo spajanje s porodicom. Ako se njegovi roditelji ili članovi porodice ne mogu pronaći, djetetu će se osigurati ista zaštita kao i svoj drugoj djeci koja su iz bilo kojeg razloga privremeno ili trajno lišena svoje porodične okoline, kako je utvrđeno u ovoj Konvenciji.

Član 23.

1. Države potpisnice priznaju da dijete s teškoćama u duševnom ili fizičkom razvoju treba imati potpun i dostojan život u uslovima koji potvrđuju njegovo dostojanstvo, unapređuju samopouzdanje i olakšavaju aktivno učešće u zajednici.

2. Države potpisnice priznaju djetetu s teškoćama u razvoju pravo na posebnu brigu te će, zavisno o svojim raspoloživim sredstvima, poticati i osiguravati svakom takvom djetetu, kao i onima koji su odgovorni za njegovu brigu i zaštitu, pomoć koju zatraže i koja je primjerena stanju djeteta i okolnostima u kojima žive njegovi roditelji ili drugi koji brinu o njemu.

3. Priznajući da dijete s teškoćama u razvoju ima posebne potrebe, pružanje pomoći prema stavku 2. ovog člana bit će besplatno kad god je to moguće, uz uvažavanje materijalnih mogućnosti djetetovih roditelja ili drugih osoba koje o njemu brinu, te će biti osmišljeno tako da djetetu s teškoćama u razvoju osigura djelotvoran pristup obrazovanju, stručnom obrazovanju zdravstvenim i rehabilitacijskim uslugama, pripremi za zapošljavanje i mogućnostima rasonode, na način koji mu omogućava puno uključivanje u zajednicu i lični razvoj, uključujući njegov kulturni i duhovni napredak.

4. Države potpisnice će u duhu međunarodne saradnje unapređivati i podržavati razmjenu odgovarajućih informacija iz područja preventivne zdravstvene zaštite te medicinskih, psiholoških i funkcionalnih postupaka s djecom koja imaju teškoće u razvoju, uključujući širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanju i izboru zanimanja, kako bi države potpisnice razvile njihove sposobnosti i vještine, te proširile svoja iskustva u tim područjima.

S tim u vezi, posebna pažnja posvetit će se potrebama zemalja u razvoju.

Član 24.

1. Države potpisnice priznaju djetetu pravo na uživanje najvišeg mogućeg nivoa zdravlja i na korištenje olakšica za ozdravljenje i oporavak. Države potpisnice će nastojati osigurati da nijednom djetetu ne bude uskraćeno njegovo pravo na korištenje zdravstvenih usluga.

2. Države potpisnice će unapređivati i podržavati puno ostvarenje tog prava i poduzimati odgovarajuće mjere zbog:

- a) smanjenja stope smrtnosti novorođenčadi i djece;
- b) osiguranja potrebne medicinske pomoći i zdravstvene zaštite svoj djeci, s akcentom na razvoj primarne zdravstvene zaštite;
- c) sprečavanja bolesti i neuhranjenosti, uključujući, u okvirima osnovne zdravstvene zaštite, između ostalog primjenu raspoložive tehnologije, osiguravanje odgovarajuće prehrane i pitke vode, te vodeći računa o opasnostima i rizicima od zagađene okoline;
- d) obezbjeđenja odgovarajuće zdravstvene zaštite majki prije i poslije poroda;
- e) obezbjeđenja da svi članovi društva, naročito roditelji i djeca, budu informisani, imaju pristup obrazovanju i podršku u primjeni osnovnih znanja o dječjem zdravlju i prehrani, prednostima dojenja, higijeni i čistoći okoline te sprečavanju nezgoda,
- f) razvoja preventivne zdravstvene zaštite, savjetovaništa za roditelje te obrazovanja i službi za planiranje porodice.

3. Države potpisnice će poduzeti sve djelotvorne i odgovarajuće mjere za otklanjanje tradicionalnih navika koji štete zdravlju djece.

4. Države potpisnice se obavezuju da će podržavati i poticati međunarodnu saradnju u cilju postepenog punog ostvarenja prava priznatih u ovom članku. S tim u vezi, posebna pažnja posvetit će se zemljama u razvoju.

Član 25.

Države potpisnice priznaju djetetu, kojega su nadležne vlasti zbrinule zbog brige, zaštite ili poboljšanja njegovog fizičkog ili duševnog zdravlja, pravo na periodičnu provjeru postupaka koji mu se pružaju i svih drugih okolnosti zbog kojih je zbrinuto.

Član 26.

1. Države potpisnice priznaju svakom djetetu pravo na korištenje povlastica socijalne sigurnosti, uključujući socijalno osiguranje, te će poduzeti prijeko potrebne mjere za puno ostvarenje ovog prava u skladu s domaćim zakonodavstvom.

2. Te povlastice treba odobriti gdje god je to moguće, uzimajući u obzir sredstva i okolnosti u kojima se nalazi dijete i osobe koje su odgovorne za njega, kao i svaku drugu okolnost koja je značajna za podnošenje zahtjeva za povlastice od strane djeteta ili nekoga u njegovo ime.

Član 27.

1. Države potpisnice priznaju svakom djetetu pravo na životni standard koji odgovara njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju.

2. Roditelji ili drugi lica odgovorna za dijete imaju, prije svih, odgovornost da, zavisno od svojih sposobnosti i materijalnih mogućnosti, osiguraju životne uslove koji su prijeko potrebni za djetetov razvoj.

3. Države potpisnice će, u skladu sa svojim prilikama i svojim mogućnostima, poduzeti odgovarajuće mjere pomoći roditeljima i drugim osobama odgovornim za dijete u ostvarivanju ovog prava i, ako je potrebno, osigurati materijalnu pomoć i programe podrške, naročito u pogledu prehrane, odijevanja i stanovanja.

4. Države potpisnice će poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za izdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako u granicama države potpisnice tako i iz inostranstva. U slučajevima kada osoba, koja je materijalno odgovorna za dijete, živi u drugoj zemlji u odnosu na onu u kojoj dijete živi, države potpisnice će podupirati pristup međunarodnim sporazumima ili pravljenju takvih sporazuma i odgovarajućih dogovora.

Član 28.

1. Države potpisnice priznaju svakom djetetu pravo na odgoj i obrazovanje i u svrhu ostvarenja toga prava, one će postepeno i na osnovu jednakih mogućnosti, naročito:

- a) odrediti da je osnovno obrazovanje obavezno i besplatno za sve;
- b) poticati razvoj različitih oblika srednjeg obrazovanja, uključujući opšte i zanatsko obrazovanje, učiniti ih raspoloživim i dostupnim svakomu djetetu te poduzeti odgovarajuće mjere, npr. uvesti besplatno obrazovanje i, prema potrebi, osigurati materijalnu podršku;
- c) učiniti svim dostupnim sredstvima da više i visoko obrazovanje bude dostupno svima na osnovu sposobnosti;
- d) učiniti da obrazovno i profesionalno informisanje i usmjeravanje bude raspoloživo i dostupno svoj djeci;
- e) poduzeti mjere za poticanje redovnog pohađanja nastave i smanjenje stope nezavršenog školovanja.

2. Države potpisnice će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da se školska disciplina provodi na način kojim se potvrđuje ljudsko dostojanstvo djeteta, a koji je u skladu s ovom Konvencijom.

3. Države potpisnice će podržavati i poticati međunarodnu saradnju na području vaspitanja i obrazovanja, naročito zbog suzbijanja neznanja i nepismenosti širom svijeta te olakšavanja pristupa naučnom i tehničkom znanju i savremenim metodama nastave. S tim u vezi, posebna pažnja posvetit će se potrebama zemalja u razvoju.

Član 29.

1. Države potpisnice su saglasne da odgoj i obrazovanje djeteta treba usmjeriti prema:

- a) razvoju ličnosti, talenata i najviših potencijala duševnih i fizičkih sposobnosti djeteta;
- b) razvoju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, i načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda;
- c) razvoju poštivanja djetetovih roditelja, njegovog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj živi i zemlje iz koje potiče, i civilizacija drugačijih od njegove;
- d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, ravnopravnosti među spolovima i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama te osobama starosjedilačkog porijekla;
- e) razvoju poštivanja zaštite prirodnog okoliša.

2. Ništa se u ovom članku ili u članku 28. ne smije tumačiti tako da ograničava sloboda pojedinaca i pravnih osoba pri osnivanju i vođenju vaspitno - obrazovnih ustanova, pod uslovom da poštuju načela iz stavka 1. ovog člana i da obrazovanje u takvim ustanovama zadovoljava minimalne standarde koje propisuje država.

Član 30.

U onim državama potpisnicama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezične manjine, ili osobe starosjedilačkog porijekla, djetetu koje pripada takvoj manjini ili koje je starosjedilačkog porijekla ne smije se uskratiti njegovo pravo, da u zajednici s drugim pripadnicima njegove grupe, razvija svoju kulturu, ispovijeda svoju vjeru i obavlja vjerske obrede ili se služi svojim jezikom.

Član 31.

1. Države potpisnice priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovom uzrastu, kao i na slobodno učešće u kulturnom životu i umjetnostima.

2. Države potpisnice će poštivati i unapređivati pravo djeteta na puno učešće u kulturnom i umjetničkom životu te poticati stvaranje odgovarajućih i jednakih uslova za provođenje kulturnih, umjetničkih, rekreativnih i aktivnosti slobodnog vremena.

Član 32.

1. Države potpisnice priznaju djetetu pravo na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja i obavljanja svakog rada koji bi za dijete bio koban ili ometao njegovo obrazovanje, ili bio štetan za njegovo zdravlje ili njegov tjelesni, mentalni, duhovni, moralni ili socijalni razvoj.

2. Države potpisnice će poduzeti zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere kako bi osigurale primjenu ovog člana. S tim ciljem, i uzimajući u obzir odgovarajuće odredbe drugih međunarodnih instrumenata, države potpisnice će:

- a) odrediti minimalnu dob ili minimalne dobi za zapošljavanje;
- b) predvidjeti odgovarajuće propisivanje radnog vremena i uslove zapošljavanja;
- c) predvidjeti odgovarajuće kazne i druge mjere kako bi osigurale djelotvornu primjenu ovog člana.

Član 33.

Države potpisnice će poduzeti odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne, kako bi djecu zaštitile od nezakonite upotrebe opojnih droga i psihotropnih tvari koje su opisane u odgovarajućim međunarodnim ugovorima, i spriječile upotrebu djece u nezakonitoj proizvodnji i trgovini takvim tvarima.

Član 34.

Države potpisnice se obavezuju da će zaštititi dijete od svakog oblika spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja. U tu će svrhu države potpisnice posebno poduzeti sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi spriječile:

- a) navođenje ili prisilu djeteta na bavljenje bilo kojom nezakonitom spolnom djelatnosti;

- b) iskorištavanje djeteta u prostituciji ili nekoj drugoj nezakonitoj spolnoj djelatnosti;
- c) iskorištavanje djeteta u pornografskim predstavama i materijalima.

Član 35.

Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi spriječile otmicu, prodaju i trgovinu djecom u bilo koju svrhu i u bilo kojem obliku.

Član 36.

Države potpisnice će zaštititi dijete od svih drugih oblika iskorištavanja koji na bilo koji način štete dobrobiti djeteta.

Član 37.

Države potpisnice će osigurati da:

- a) niti jedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili nekom drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Ni smrtna kazna ni kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti puštanja na slobodu ne smiju se određivati za prekršaje koje počine osobe mlađe od 18 godina;
- b) niti jedno dijete ne bude nezakonito i samovoljno lišeno slobode. Uhićenje, pritvaranje ili zatvaranje djeteta obavljat će se u skladu sa zakonom, kao krajnja mjera i na najkraće moguće vrijeme;
- c) se sa svakim djetetom kojem je oduzeta sloboda postupa čovječno i s poštivanjem prirodnog dostojanstva ljudske osobe, uzimajući u obzir potrebe osoba te dobi. Svako dijete kojem je oduzeta sloboda će se držati odvojeno od odraslih, osim kada bi to bilo suprotno njegovom najboljem interesu, te će ono, osim u izuzetnim okolnostima, imati pravo održavati kontakte sa svojom porodicom dopisivanjem i posjetama;
- d) svako dijete koje je lišeno slobode ima pravo na neodgodivu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, kao i pravo na preispitivanje zakonitosti oduzimanja njegove slobode pred sudom ili nekim drugim odgovarajućim nezavisnim i nepristrasnim nadležnim organom te pravo na neodgodivo donošenje odluke o svakom takvom pitanju.

Član 38.

1. Države potpisnice se obavezuju da će poštivati i osigurati poštivanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koje se primjenjuje u oružanim sukobima, a odnosi se na dijete.

2. Države potpisnice će poduzeti sve ostvarive mjere kako bi osigurale da osobe mlađe od 15 godina nisu direktno uključene u neprijateljstva.

3. Države potpisnice će se suzdržati od mobilisanja osoba mlađih od 15 godina u svoje vojne jedinice. Pri mobilizaciji osoba koje su navršile 15 godina, ali su mlađe od 18, države potpisnice će nastojati dati prednost najstarijima.

4. U skladu s obavezama koje proizlaze iz međunarodnog humanitarnog prava u pogledu zaštite civilnog stanovništva u oružanim sukobima, države potpisnice će poduzeti sve ostvarive mjere kako bi osigurale zaštitu i brigu za djecu pogođenu oružanim sukobom.

Član 39.

Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće mjere za poboljšanje fizičkog i duševnog oporavka i povratka u zajednicu djeteta koje je bilo žrtva, i to bilo kojeg oblika zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupka ili kazne, ili oružanog sukoba. Takav oporavak i povratak u zajednicu treba biti u sredini koja potiče zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo djeteta.

Član 40.

1. Države potpisnice priznaju svakom djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za koje je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon, pravo da se s njim postupa na način kojim se podupire i podržava njegov osjećaj ličnog dostojanstva i vrijednosti, jača njegovo poštivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda drugih, te uzima u obzir njegova dob, poželjnost njegovog povratka u zajednicu i preuzimanja aktivne uloge u toj zajednici.

2. S tim ciljem, a uzevši u obzir odgovarajuće odredbe međunarodnih instrumenata, države potpisnice će naročito osigurati da:

a) niti jedno dijete ne bude osumnjičeno, optuženo ili utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon za djela ili propuste koji, prema međunarodnom ili domaćem pravu, nisu bili zabranjeni u vrijeme kada su počinjeni;

b) svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za povredu kaznenog zakona ima zagarantovano najmanje:

I) da se smatra nevinim sve dok mu se krivnja ne dokaže u skladu sa zakonom;

II) da bude neodgodivo i direktno obaviješten o optužbama protiv njega i, kada je to primjereno, preko roditelja ili zakonskih staratelja, i da ima pravnu i drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i iznošenju svoje odbrane;

III) da njegov slučaj neodložno razmotri nadležni, nezavisni i nepristrasni organ vlasti ili sudsko tijelo u pravnoj raspravi u skladu sa zakonom i u

prisustvu branitelja ili drugog savjetnika te njegovih roditelja ili zakonskih staratelja, ako to nije u suprotnosti s njegovim najboljim interesom, naročito uzimajući u obzir njegov uzrast i stanje;

IV) da se ne prisiljava na davanje izjave ili priznanje krivnje; da ispitata ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i pod istim uslovima osigurati prisustvo i ispitivanje svjedoka odbrane;

V) ako se smatra da je prekršilo kazneni zakon, da u skladu sa zakonom ima pravo na provjeru te odluke i mjera koje iz nje proizlaze pred višim nadležnim, neovisnim i nepristrasnim organima vlasti ili sudskom tijelu;

VI) da ima pravo na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije jezik koji se u postupku koristi;

VII) da se poštuje njegova privatnost na svim nivoima postupka.

3. Države potpisnice će nastojati podržavati donošenje zakona i uspostavu postupaka, upravnih tijela i ustanova posebno namijenjenih djeci koja su osumnjičena ili optužena, ili se utvrdilo da su prekršila kazneni zakon:

a) odrediti najnižu dob ispod koje se neće smatrati da su djeca sposobna za odgovornost prema kaznenom zakonu;

b) kada god je to primjereno i poželjno, odrediti mjere postupanja s takvom djecom bez pribjegavanja sudskim postupcima, pod uslovom da se u potpunosti poštuju ljudska prava i pravna zaštite.

4. Djeci moraju biti dostupne različite mogućnosti, kao što su briga, usmjeravanje i nadzor; savjetovanje i uslovno kažnjavanje, zbrinjavanje kod hranitelja, obrazovanje i programi stručnog obrazovanja te druge zamjenske mogućnosti institucionalne brige, kako bi se osiguralo da se s njima postupi primjereno njihovoj dobrobiti te u skladu s okolnostima u kojima se nalazi i s počinjenim prekršajem.

Član 41.

Ništa iz ove Konvencije neće uticati na bilo koju odluku koja je povoljnija za ostvarenje dječijih prava i koja je možda sadržana u:

a) zakonima države potpisnice, ili

b) međunarodnom pravu koje se primjenjuje u toj državi.

DIO II.

Član 42.

Države potpisnice se obavezuju da će s načelima i odredbama ove Konvencije što šire upoznati i odrasle i djecu putem odgovarajućih i aktivnih sredstava.

Član 43.

1. U ciljem provjeravanja napretka koje su države potpisnice dostigle pri ostvarenju dječijih prava osniva se Komitet za dječija prava, koji će izvršavati niže navedene zadatke.

2. Komitet će biti sastavljen od deset stručnjaka visokog moralnog ugleda i priznatih sposobnosti na području obuhvaćenom ovom Konvencijom. Države potpisnice biraju članove Komiteta iz redova svojih državljana i oni djeluju u svom ličnom svojstvu, pri čemu se vodi računa o pravednoj geografskoj zastupljenosti i zastupljenosti glavnih pravnih sistema.

3. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem s popisa osoba koje predlože države potpisnice. Svaka država potpisnica ima pravo predložiti jednog svog državljanina.

4. Prvi izbori za Komitet održat će se najkasnije šest mjeseci od datuma stupanja na snagu ove Konvencije, a nakon toga svake dvije godine. Najmanje četiri mjeseca prije svakog novog izbora, glavni sekretar Ujedinjenih naroda uputit će poziv državama potpisnicama da u roku od dva mjeseca dostave imena svojih kandidata. Nakon toga, glavni sekretar sastavlja popis svih, na taj način, predloženih osoba abecednim redom s naznakom država potpisnica koje ih predlažu i dostavlja ga državama potpisnicama ove Konvencije.

5. Izbori se provode na sastancima država potpisnica koje saziva glavni sekretar Ujedinjenih naroda u sjedištu Ujedinjenih naroda. Na tim sastancima, na kojima dvije trećine država potpisnica čine kvorum, u Komitet će biti izabrane one osobe koje dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država potpisnica koji su prisutni i koji glasaju.

6. Članovi Komiteta biraju se na razdoblje od četiri godine. Oni mogu biti ponovo birani ukoliko ponovo budu predloženi. Mandat petorice članova Komiteta izabranih na prvom izboru prestaje nakon dvije godine. Neposredno nakon prvog izbora predsjedavajući sjednice žrijebom određuje imena te petorice članova.

7. Ako član Komiteta umre ili podnese ostavku, ili pak izjavi da zbog nekog drugog razloga više nije u stanju ispunjavati svoje dužnosti u Komitetu, država potpisnica koja ga je predložila, će na njegovo mjesto za preostali dio mandata postaviti drugog stručnjaka iz redova svojih državljana, pod uslovom da ga Komitet odobri.

8. Komitet donosi svoj poslovnik.

9. Komitet će izabrati svoje osoblje za periodo od 2 godine.

10. Sjednice Komiteta redovno se održavaju u sjedištu Ujedinjenih naroda ili na drugom odgovarajućem mjestu koje Komitet odredi. Komitet se redovno sastaje jedan puta godišnje. Trajanje sjednica Komiteta određuje se, i po potrebi mijenja, na sastancima država potpisnica ove Konvencije, zavisno o odobrenju Opšte skupštine Ujedinjenih naroda.

11. Glavni sekretar Ujedinjenih naroda osigurat će potrebno osoblje i uslove za rad kako bi Komitet mogao djelotvorno ostvarivati svoju ulogu u skladu s ovom Konvencijom.

12. Uz odobrenje Generalne Skupštine, članovi Komiteta ustanovljenog prema ovoj Konvenciji, primati će naknadu iz sredstava Ujedinjenih naroda prema uslovima koje odredi Opća skupština Ujedinjenih naroda.

Član 44.

1. Države potpisnice se obavezuju da će posredstvom Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda podnositi Komitetu izvještaje o mjerama koje su poduzele i kojima ostvaruju ovdje priznata prava, kao i o napretku koji je postignut u korištenju tih prava:

- a) u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ove Konvencije u određenoj državi potpisnici;
- b) nakon toga, svakih pet godina.

2. U izvještajima koja se podnose u skladu sa ovim članom treba naznačiti faktore i, po potrebi, poteškoće koji utiču na stepen ispunjenja obaveza iz ove Konvencije. Izvještaji će također sadržavati dovoljno informacija kako bi Komitet mogao imati potpun uvid u primjenu Konvencije u određenoj zemlji.

3. Država potpisnica koja je Komitetu podnijela kompletan prvi izvještaj, ne mora u svojim sljedećim izvještajima, koja podnosi u skladu sa stavom 1.b) ovog člana, ponavljati ranije dostavljene osnovne informacije.

4. Komitet može zatražiti od država potpisnica dodatne informacije u vezi s primjenom ove Konvencije.

5. Komitet svake dvije godine posredstvom Ekonomskog i Socijalnog vijeća podnosi izvještaje o svojim aktivnostima Generalnoj Skupštini Ujedinjenih naroda.

6. Države potpisnice će svoje izvještaje učiniti dostupnim širokoj javnosti na svom području.

Član 45.

U cilju unapređenja djelotvorne primjene Konvencije i poticanja međunarodne saradnje u području obuhvaćenom Konvencijom:

a) specijalizovane ustanove, Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) i ostala tijela Ujedinjenih naroda, imaju pravo na svoje predstavnike kada se raspravlja o primjeni onih odredbi ove Konvencije koje spadaju u područje njihove djelatnosti. Komitet po svom izboru može pozvati specijalizovane ustanove, UNICEF i druga odgovarajuća nadležna tijela, kako bi dobio stručne savjete o primjeni Konvencije u područjima njihove djelatnosti. Komitet može pozvati specijalizovane ustanove, UNICEF i druga tijela Ujedinjenih naroda da podnesu izvještaje o primjeni Konvencije u područjima njihove djelatnosti;

b) Ako to smatra potrebnim, Komitet će specijalizovanim ustanovama, UNICEF-u i ostalim nadležnim tijelima dostaviti svaki izvještaj država potpisnica koje sadrži zahtjev ili ukazuje na potrebu za tehničkim savjetom ili pomoći, zajedno s mogućim primjedbama i prijedlozima u vezi s tim zahtjevima ili naznakama;

c) Komitet može preporučiti Generalnoj skupštini da od glavnog sekretara zatraži da u njeno ime pokrene istraživanja pojedinih pitanja koja se odnose na prava djeteta;

d) Komitet može davati prijedloge i preporuke opšte prirode zasnovane na primljenim informacijama prema članku 44. i 45. ove Konvencije. Takvi prijedlozi i preporuke dostavljaju se svakoj zainteresovanoj državi stranci i podnose Generalnoj skupštini zajedno s mogućim primjedbama država potpisnica.

DIO III.

Član 46.

Ova Konvencija otvorena je za potpisivanje svim državama.

Član 47.

Ova Konvencija podliježe ratifikaciji. Isprave o ratifikaciji podnose se kod glavnog sekretara Ujedinjenih naroda.

Član 48.

Ova Konvencija je otvorena za pristup svakoj državi. Pristupnice se predaju glavnom sekretaru Ujedinjenih naroda.

Član 49.

1. Ova Konvencija stupa na snagu trideseti dan nakon datuma polaganja dvadesete po redu isprave o ratifikaciji ili pristupu kod glavnog sekretara Ujedinjenih naroda.

2. Za svaku državu koja ratificira ili pristupi ovoj Konvenciji nakon polaganja dvadesete po redu isprave o ratifikaciji ili pristupu, ova Konvencija postaje pravno važeća trideseti dan nakon što ona položi svoju ispravu o ratifikaciji ili pristupu.

Član 50.

1. Svaka država potpisnica može predložiti izmjenu ili dopunu, i tekst dostaviti glavnom sekretaru Ujedinjenih naroda. Nakon toga, glavni sekretar državama potpisnicama dostavlja sve prijedloge izmjena ili dopuna, uz zahtjev da se izjasne da li su za sazivanje sastanka država potpisnica u svrhu razmatranja i glasanja tih prijedloga. Ako se u roku od četiri mjeseca od upućivanja tog zahtjeva najmanje jedna trećina država potpisnica izjasni u prilog sazivanja sastanka, glavni sekretar saziva sastanak pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda. Svaka izmjena ili dopuna koja se usvoji većinom glasova država potpisnica koje učestvuju na sastanku i koje glasaju, podnosi se Generalnoj skupštini na usvajanje.

2. Izmjene ili dopune usvojene u skladu sa stavom 1. ovog člana stupaju na snagu kad ih odobri Opća skupština Ujedinjenih naroda i prihvati dvotrećinska većina država potpisnica.

3. Nakon što izmjene ili dopune stupe na snagu, one postaju obavezne za sve države potpisnice koje su ih prihvatile, dok su druge države potpisnice i dalje obavezane odredbama ove Konvencije i svakom ranije prihvaćenom izmjenom ili dopunom.

Član 51.

1. Glavni sekretar Ujedinjenih naroda prima i dostavlja svim državama potpisnicama tekstove rezervi koje su države navele prilikom ratifikacije ili pristupanja.

2. Rezerva koja je nespojiva s ciljevima i svrhom ove Konvencije, nije dopuštena.

3. Rezerve se mogu povući u bilo koje doba pismenom izjavom glavnom sekretaru Ujedinjenih naroda koji o tome obavještava sve države potpisnice. Takva izjava stupa na snagu onog datuma kada je pristigla glavnom sekretaru.

Član 52.

Država potpisnica može otkazati ovu Konvenciju pismenom izjavom glavnom sekretaru Ujedinjenih naroda. Otkaz stupa na snagu godinu dana od datuma kada glavni sekretar primi takvu izjavu.

Član 53.

Generalni sekretar Ujedinjenih naroda nadležan je za ovu Konvenciju.

Član 54.

Izvornik ove Konvencije, kojeg su arapski, kineski, engleski, francuski, ruski i španjolski tekstovi jednako vjerodostojni, bit će pohranjen kod glavnog sekretara Ujedinjenih naroda.

Potvrđujući navedeno, niže potpisani opunomoćenici, uredno ovlašteni od svojih vlada, potpisali su ovu Konvenciju.

Prevela: Vedrana Spajić-Vrkaš

Brošuru su na bosanski jezik preveli volonteri Društva za psihosocijalnu pomoć i razvijanje dobrovoljnog rada "Osmijeh", Gračanica, BiH

ČLANOVI VIJEĆA EVROPE

- Albanija
- Andora
- Armenija
- Austrija
- Azerbejdžan
- Belgija
- Bosna i Hercegovina
- Bugarska
- Hrvatska
- Kipar
- Češka Republika
- Danska
- Estonija
- Finska
- Francuska
- Gruzija
- Njemačka
- Grčka
- Mađarska
- Island
- Irska
- Italija
- Latvija
- Lihtenštajn
- Litvanija
- Luksemburg
- Malta
- Moldavija
- Monako
- Crna Gora
- Holandija
- Norveška
- Poljska
- Portugalija
- Rumunija
- Ruska Federacija
- San Marino
- Srbija
- Slovačka
- Slovenija
- Španija
- Švedska
- Švajcarska
- Bivša Jugoslovenska
Republika Makedonija
- Turska
- Ukrajina
- Velika Britanija

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠA prava : informacije za učitelje / [autori Blanka Jamnišek
... [et al.] ; ilustrator Matjaž Schmidt ; prevod sa slovenskog
volonteri Društva Osmijeh Gračanica, BiH]. - Ljubljana :
Ministarstvo spoljnih poslova Republike Slovenije, 2009

ISBN 978-961-6566-12-4

1. Jamnišek, Blanka
246192384

Svet Evrope Slovenija
Council of Europe Slovenia
Conseil de l'Europe Slovénie
2009

NAŠA PRAVA

je nastavno sredstvo namijenjeno za obrazovanje o pravima
djece uzrasta od 10 do 12 godina.

Izdavač:

Ministarstvo spoljnih poslova Republike Slovenije
Prešernova 25
1000 Ljubljana
Slovenija

Autori:

Blanka Jamnišek
Liana Kalčina
Andreja Barle Lakota
Zoran Pavlovič
Mitja Sardoč

Ilustrator: Matjaž Schmidt

Dizajner: Jaša Schmidt

Prevod: volonteri Društva Osmijeh Gračanica, BiH

Ljubljana, 2009